

Ranheims-

NYTT

For full kraft -

JUNI 1960

NR. 2 - 5. ÅRGANG

Foto: Arthur Ahlberg.

*Nå er det atter sommer og «holmgang» på Væresholmen.
Her ligger den øde og forlatt, men i helgene ligner den
et fugleberg.*

*Stoff til neste nr. må være
innlevert innen 10. aug. 1960.*

Bedriftsavvis for
A/S RANHEIM PAPIRFABRIK
RANHEIM

Leif Gaarder

INNHold

side:

Leif Gaarder	1
Norge/Ranheim og «De indre 6»/«De ytre 7» ..	3
Fra Ranheim i eldre tider	5
Våre medarbeidere	7
Isvanskeligheter	10
Den røde hane	12
Farvekurs i Tyskland ..	14
Litt om Svalbard	15
Kongens Fortjenstmedalje	21
Forslagsvirksomheten ..	22
Stabbursnøkkelen	25
Slekters gang	26
På fabrikkbesøk	29
Skotthyll, personalia m. m.	

*

Omslagsbildet:

Fra Fættenfjorden mot
Saltoya.
Foto: Klara Solem.

*

Redaksjonskomitéen:

Th. Overwien
Eivind Ahlberg
Niels Buch
Tormod Barstad

Redaktør:

Brynjulf Moksnes

Etter 35 år i bedriftens tjeneste har ingeniør Leif Gaarder sluttet etter oppnådd pensjonsalder. Få har som Gaarder — i egenskap av konstruksjonssjef med grunnsolide kunnskaper — vært med å sette sitt preg på fabrikken, utvendig som innvendig. Ikke meget eksisterer av den fabrikk som møtte ham da han kom til Trøndelag i 1925. Tilfredsstillende må det være å skue sitt verk, men hans medfødte beskjedenhet forbyr enhver synlig stolthetsfølelse. Æren deler han gjerne med andre.

Gaarder er født 30. april 1892 og tok eksamen på maskinavdelingen ved Kristiania Tekniske Skole i 1912. Han ble straks ansatt ved Vestfos Cellulosefabrik, i 1915 finner vi ham på Thunes Mek. Værksted i Oslo hvor han fikk interessante konstruksjonsoppgaver og i embetsmedfør foretok mange reiser, bl. a. til Russland. Fra denne tid skriver hans interesse for det russiske språk seg, en interesse som dog ikke frister ham til reise bak jernteppet under nåværende forhold. I 1922 ble han ansatt ved Skotselv Sulfitfabrik, hvorfra han altså i 1925 kom

til Ranheim, hvor øyensynlig overgangen fra sulfitten til sulfatens vonde lukt ikke har hindret ham i å finne seg til rette. Hans mange hybelår på kontoret og senere tid på Olavsborg synes å tyde på at han har stortrives i fabrikkens nærhet.

Når Gaarder nå flytter tilbake til sin gamle fødeby Kristiania, vil hans kolleger og bekjente på Ranheim savne hans noble personlighet. Med sin store beskjedenhet, sitt gode humør og elskverdige vesen etterlater han seg bare venner. Heldigvis beholder han sin hytte ved Dragsten, og vi håper han riktig ofte besøker oss på Ranheim, når hans kjærlighet til naturen og lengsel etter de store stille skoger, driver ham til Selbu.

O.

NORGE/RANHEIM

OG „DE INDRE 6“/„DE YTRE 7“

Alle har vel de siste år sett avisartikler og hørt i radio diskusjoner og foredrag etc. om de nordiske og europeiske toll- og handelsunioner.

Det har tatt tid før konkrete resultater forelå, og det vil sikkert ennå gå år med forhandlinger fram og tilbake. Det vi vet i dag, er at det Europeiske Fellesmarked mellom de såkalte «indre 6», d. v. s. Italia, Frankrike, Luxemburg, Holland, Belgien og Tyskland faktisk ble etablert i 1957, og tollsatsene disse land i mellom er senket 10 % pr. år og vil bli ennå hurtigere senket framover. Tollsatsene mellom disse 6 og den øvrige verden vil også bli justert, slik at om noen år vil «de 6» ikke ha toll seg i mellom og lik toll utad, og det er meningen at det skal føres en felles og ensrettet handelspolitikk.

1. juli i år kommer så det Europeiske Frihandelsforbund eller «de ytre 7», nemlig Portugal, Østerrike, Sveits, England, Danmark, Sverige og Norge, som begynner med å senke tollsatsene 20 % seg imellom, men har hver sine forskjellige tollsatser overfor den øvrige verden og står nokså fritt med sin nasjonale handelspolitikk. Meningen er dog å få slått «de 6» og «de 7» sammen snarest mulig slik at det blir et europeisk fellesmarked, som helst også skal utvides til å omfatte alle europeiske land vest for jernteppet, og det er også tale om å få U.S.A., Kanada og andre frie nasjoner med, og forhåpentlig til slutt hele verden.

Planene om den nordiske tollunion er foreløpig lagt på is, men det ventes at Finland uoffisielt kommer med blant «de ytre 7».

Bakgrunnen for disse handelspolitiske trekk er den rivende tekniske utvikling og de, sett med våre øyne, store og uheldige maktblokker i øst og vest, som etterhvert har avslørt det splittede Europas svakheter. Alle avstander er jo nesten blitt borte i fartens og flyenes tidsalder, og flere enn noen gang før benytter seg av de bedre og billigere reisemuligheter

og irriteres over de ofte kunstige og nesten meningsløse toll- og handels-skranker som ikke har fulgt med tiden. Tenk bare på annanas- og margarin-komedien mellom Sverige og Norge og de billige biler, fotografiapparater, grammofoonplater, tekstiler etc. i mange land.

Hvordan vil så dette virke på forholdene i Norge og spesielt på Ranheim? Vårt land har alltid vært avhengig av stor import og har derfor hele tiden hatt forholdsvis lav toll. Etterhvert vil altså nå all tollbeskyttelse bli borte, og norsk industri blir utsatt for full konkurranse fra den utenlandske storindustri. Noen beskyttelse kan vi i overgangstiden få ved hjelp av spesielle unntaksbestemmelser og importbegrensning, likeså bevislig dumping, altså salg til klart tapbringende priser, kan stanses. Målet er imidlertid at produksjonen etterhvert kan konsentreres der hvor den hører hjemme på grunn av naturlige forutsetninger, og industrien på slike steder skal utbygges for at forbrukerne i alle land skal få de beste og billigste varer. Vi skulle derfor få glede av vår billige vannkraft, våre fiske-, skog- og malmrikdommer, vår store flåte og vårt på mange måter gode menneskemateriell.

Derimot vil det bli vanskelig for vårt landbruk å konkurrere. En del av vår småindustri og de fabrikker som i ly av våre riktignok beskjedne tollmurer vesentlig har hatt sin avsetning innenlands, er naturlig nok redd for de utenlandske storkonserner som nå vil oversvømme Norge med tollfrie, billige masseartikler i stort utvalg. Det er sikkert mange som med rette ser bekymret på framtida og forsøker å spesialisere seg og samarbeide med andre innen sin bransje. Vi er få og små i Norge og mangler de store kapitaler som kan bli mer avgjørende enn noensinne. Internasjonal statistikk viser at vi med unntakelse av rederiene har få bedrifter av virkelig format, og skal

Nansen skal en gang ha sagt at nå har vi gjort det mulige og får til det umulige, som kanskje tar litt lengere tid. Våre myndigheter får sitt og stri med. Vesteuropéerne, som på så mange måter er like, er også meget forskjellige. I England er alt tillatt utenom det som ved lov er strengt forbudt, i Tyskland er alt forbudt unntatt det som ved lov er klart tillatt, og i Frankrike er alt tillatt selv om det er strengt forbudt. Dette kan vi på Ranheim ikke blande oss opp i, men det er beklemmende og lese om de store nyanlegg som nå bygges i Sverige og Finland, for ikke å snakke om i U.S.A. og Kanada, for millioner av tonn, og med papirmaskiner

Handelspolitikken bestemmes av den alminnelige utenrikspolitik, og sammenbruddet av toppmøtet nå i Paris kan få uberegnelige følger. Vi feirer Bjørnson-jubileum i år. Han skriver et sted: «Går støttene istykker og vennene får nykker, så er det blitt fordi du godt kan gå foruten krykker». Vi på Ranheim har hatt medvind siden krigen, det meste av det gamle er fornyet, og meget er kommet til. Det kan bli nødvendig både med enkelte skipptak for å komme igjennom vanskelige perioder, og jevnt og trutt arbeide på lang sikt. Gjør vi alle vårt beste, kan ingen forlange mer, og vi burde ha mange gode chanser som kunne utnyttes til felles beste.

Stümpgen

På forespørsel sier formannen i Saltøy-komiteén, Jakob Grytbak, at sesongen åpnes i pinsa. Ellers sier han at det er jubileum på øya i år. Det er 10 år siden vi fikk den til odel og eie. Vi blir enige om at vi må komme tilbake til dette i høstnummeret av «Ranheims-Nytt». Han anbefaler på det varmeste en tur til øya i sommer.

Magazine Digest.

Fra Ranheim i eldre tider

(Forts. fra nr. 1 1960 ved Th. O.)

Etter Brunbass ble den kjente Simon Wolf prest i det store Strinda sogn og han tok seg kraftig av skolestellet. Han fikk bygdefolket til å interessere seg for økning av lærerantallet så hvert sogn fikk sin egen lærer, ialt 3, hvorav altså en i Lade sogn. Lønnen var fra 12 rdlr. og oppover til 20—30. Undervisningen ble nå bedre. Fagene var kristendom, lesning innenad og utenad, skrivning og regning. Men fremdeles var det omgangsskole. Den første faste skole i Strinda ble opprettet i 1778 i forstaden Bakklandet. Fra 1797 fikk omgangsskolelærerne bedret sine kår betydelig idet de ble klokkere ved siden av. Foruten klokkerlønnen fikk Lars Torgersen som var klokker både i Lade og Bakke, 35 rdlr. av skolekassen.

Med lærerutdannelsen var det ofte så som så. Det alminnelige var at evnerik ungdom ble plukket ut av prestene under konfirmasjonsforberedelsen og fikk gå en tid på prestegården for å få en nødtørftig videre opplæring. Først fra 1845 ble det uteksaminert lærere fra *Klæbu Seminar*. Men i mellomtida hadde frihetsverket i 1814 etterhvert satt fart i opplysningsarbeidet og vi fikk en ny skolelov i 1827.

Det skulle i hvert prestegjeld være minst en fast skole som skulle ligge ved hovedkirken og klokkeren skulle være lærer der. Forøvrig fikk man hjelpe seg med omgangsskoler. Hvert omgangsskole-distrikt ble delt opp i roder. Det skulle undervises i religion, lesning med forstandssøvnning, skrivning, regning og salmesang. Det var forutsetningen at hvert barn skulle få minst 3 eller i ethvertfall 2 måneders undervisning om året fra 7—8 års alderen og til de ble konfirmert. Lærerlønnen ble satt til 80 kr. året.

Lade sogn ble delt i 4 distrikter og 10 roder. Annet skole-distrikt — strøket fra Charlottenlund til Malvik — var delt i 4 roder og hadde 120 skolepliktige barn. 42 fikk undervis-

ning i skrivning og 16 i regning. Henrik August Angell var nå prest i Strinda og gjorde en betydelig innsats for skolen, som han besøkte flittig. Læreren kunne når som helst vente besøk av presten og da gjaldt det å ha sakene sine i orden. Alt i 1830 begynte han og holde eksamen ved de forskjellige skolesteder. Forhandlingsprotokollen for Strinda skolekommissjon forteller at den første eksamen ble avholdt på *Nedre Ranem* 25. februar. Inntil ut i 1840-årene ble det nye testamentene brukt som lesebok. Men nå ble K. O. Knutzens ABC og lesebok tatt i bruk. Opplæringen i lesning ble nå lettere og interessen for dette faget hos barna bedret seg betydelig. Men det fantes folk som syntes dårlig om byttet. De syntes leseboken virket for verdslig.

I 1852 ble sogneprest B. L. Essen-drop formann i skolekommissjonen. Han var en glimrende skolemann som med ungdommelig kraft tok fatt på å gjøre skolen bedre. Han hadde en egen evne til å få folk med seg og interessen for skole og opplysning vokste. Som ivrig tilhenger av fast skole, satte han seg som mål å avskaffe all omgangsskole i bygden så snart de økonomiske forhold tillot det. I mellomtida tok han fatt på å gjøre omgangsskolen så god som mulig. En ny rodeling ble gjort gjeldende alt i 1853. Hvert skole-distrikt skulle bare være delt i to roder. På denne måten fikk hvert barn 15 ukers undervisning om året.

Det gikk ikke lang tid før Essen-drop fikk igang flere faste skoler. Det første tiltaket som ble gjort i så måte fant sted i det andre skole-distrikt i Lade sogn, strøket omkring Ranheim. I 1854 vedtok skolekommissjonen at omgangsskolen i 1. og 2. rode skulle erstattes med fast skole. Barna i de to roder skulle søke skolen i lokale stillet til disposisjon av brukscier Lauritz Jenssen. Det nye skolestedet ble kalt *Lykkens Rodestue* og skolen der begynte sin virksomhet i februar 1855. Stuen står hvor den sto,

Lykkens Rodestue tegnet av en folkeskuleelev

den dag i dag, er det hus hvor *Ragnvald Brurok* bor nede på Løkka. Navnet fikk skolestua sikkert etter den nærliggende «Lykkens Mølle», et kvernbruk oppført i begynnelsen av 1700-årene i Høyers tid eller muligens ennå tidligere. (Det nåværende Løkka har vel sitt navn etter Lykkens Mølle?) Huset bør vel før eller senere havne på museum — f. eks. Sverresborg. Etter alt vi vet kan det ha vært meget gammelt allerede i 1854.

Barna var delt i 2 klasser og gikk på skole $2\frac{1}{2}$ dag i uken i 24 uker. Før skolen kom i gang, måtte gård-eierne gå med på å betale til læreren 6 ort pr. uke for den tiden omgangsskole tidligere hadde vært holdt hos dem. Dette skulle være vederlag for kosten som læreren nå måtte holde seg selv med. Dessuten måtte gård-eierne betale til skolekassen 1 spd. pr. uke for samme tidsrum. Dette var avgift for fritaking av skoleholdet og i samsvar med gjeldende regulativ. Kostpengene til læreren var derimot noe nytt og skolekommisjonen måtte sørge for å få en erklæring fra gård-eierne om godtgjørelsen. En slik er-

klæring ble underskrevet den 24/11 1854, den første som Essendrop fikk i stand, og vi gjengir den i sin helhet:

Undertegnede Gaardeiere forpligte sig herved til at udbetale Skolelærer Klefsaas istedenfor det ham tilkommende Kosthold 6 ort — sex ort for hver Uge Skolen for ham skulde være. Angaaende Veden som kræves til Skolen, haaber man senere at skulde arrangere sig. Ovenstaaende Forpligtelse er vedtaget, for at man til Bedste for de to Roder af Distriktet kunde faae benytte det af Hr. Jenssen godhetsfuldt midlertidig overladte Skolehus til Rodestue, og derved erholde et bedre Undervisningsvæsen.

Ranum 24/11 1854.

Laur. Jenssen Maren Jervan
P. T. Moe Ole H. Refset
Ole E. Ranum Bersvend Ranum
Lars Lille-Ranum L. Strøm

Som nevnt ble det leiet lokale hos Lauritz Jenssen for fastskolen på Ranheim. Dette var ment som en midlertidig ordning, og i 1858 ble det

leiet nytt lokale hos Bersvend Ranum på Nedre Ranheim.

Det var stor tilfredshet med den nye faste skole og i *Peder Nilsen Klefsaas*, som var født i 1805, fikk man en dyktig lærer. Presten Angell roste ham for den utmerkede måte han eksaminerte på og det var vel grunnen til at han fra å være omgangsskolelærer ble utnevnt til lærer i den faste skole. I 1863 måtte han slutte på grunn av sykdom og ble innvilget en pensjon på 25 spd. om året.

Klefsaas var ikke så lite av en original, særlig i senere virkeår. Han hadde bl. a. den fikse ide at når han lånte bort penger til folk, forlangte han å få lånet tilbakebetalt med

samme slags mynter som han hadde lånt ut. Renter forlangte han ikke, men han brukte en egen måte å få leie for pengene, samtidig som denne måten sikret ham til en viss grad noen sikkerhet for lånet. Før dette var tilbakebetalt, var han ofte midtagsgjest i huset hos debitor. I sine siste leveår bodde han i en stue like ved veien, der hvor kirkegården nå ligger. Her stelte han seg selv, og som rimelig var, ble det da så som så med rensligheten. En gang kom han til lærer Nicolaisens frue og ba henne stryke noe tøy for seg. Tøyet hadde han selv vasket i et hjulspor i veien.

(Artikkelserien «Fra Ranheim i eldre tider» avsluttes i neste nr.).

Våre medarbeidere

At Ranheim Papirfabrik har gjennomgått store forandringer etter krigen er noe alle vet og ser. Fra en samling bygninger med et virvar av påhengte tilbygg og skråtak og kringelkroker, har vi fått en fabrikk som vi begynner å bli kry av.

Når vi i dette nummer av Ranheims-Nytt kommer inn på dette med fabrikkens fornyelse, så er grunnen den at vi ønsker å bringe de karene, som nå i en årrekke har syslet med dette arbeidet, fram i rampelyset. Det er arbeiderne ved A/S Trondhjems Cemenstøberi og Entreprenørforretning.

Vi har sett disse karene lenge nå. I en årrekke har vi sett at de har strevet med gravemaskiner, blandingsmaskiner og stillaser. Bygg etter bygg er reist der de fór fram. For en som ikke er fagmann har det sett umulig ut mange ganger, for driften i fabrikken skulle gå sin gang. Vi tror ikke noen er uenig når vi sier at Cemenstøberiets folk har utført en jobb som det står respekt av og som en føler beundring for.

Formann, Bjarne Loraas, som har vært med det meste av tiden, har gitt oss en oversikt med kommentarer over hans syn på arbeidet, og ellers litt av hvert.

Bjarne Loraas

Han sier følgende vedrørende A/S Trondhjems Cemenstøberi og Entreprenørforretning:

«Første gang Cemenstøberiet satte spaden i jorden her på Ranheim etter krigen, var i juni måned 1951. Ranheim satte da entreprisen for ombygging av kokeriet med flistransportør og diffuserhuset bort til Cemenstøberiet, etter hard konkurranse med andre entreprenørfirmaer i Trondheim.

Den første formannen Cemenstø-

Uten mat og drikke —

Her kommer det helsedrøper fra Litago

Arbeidsplassen er ofte luftig

beriet sendte innover, var gamle Vinje. Noe av det første han sa da han møtte representanter fra Ranheim, var at han syntes han var for gammel til å begynne med en så stor jobb. Han ble da også ganske snart byttet ut med form. Bjarne Loraas, som kom direkte fra Nobø. Der hadde han vært i 3 år i forbindelse med gjenoppbyggingen etter brannen i 1948.

Arbeidet med det gamle kokeri og diffusørhus var både vanskelig og spennende. Hele byggearbeidet ble drevet fram uten noe produksjonstap for fabrikkene. Det bygningsmessige arbeide var ferdig ved utgangen av 1952. Endel etterarbeide ble utført foruten at det gamle kaggehus fikk nytt betongtak og nytt betonggulv. Helle denne jobben var fullført i begynnelsen av 1953, og Cementstøberiet gikk direkte over til gamle papirmaskin I. Fundamentarbeidene ved papirmaskinen var på forhånd utført av Ranheims egne folk under ledelse av avdøde byggmester Johnsen. Cementstøberiet hadde arbeidet med å reise søyler samt å legge forspente betongdragere som opplegg for armerte siporexplater. Ranheim var en av de første her i landet som benyttet seg av forspente betongdragere, og disse måtte da importeres fra Sverige. Senere har de blitt framstilt i Norge, og Ranheim har benyttet dem over sitt nye mekaniske verksted. Arbeidet med papirmaskin I var ferdig i 1954.

Neste byggetappe var det nye mekaniske verksted. Her fikk Cementstøberiet for første gang bygge på noenlunde fri mark. En liten bolig måtte flyttes og høyspentkabler og vannledninger måtte omlegges, men stort sett var det et meget greitt bygg å arbeide med. Hele bygget var ferdig ved utgangen av 1954.

Ved dette tidspunkt ble så det store og vanskelige fundamenteringsarbeidet for den nye sodahuskjel med elektrofilter og inndampningsstasjon satt igang. Til dette arbeide gikk det med ca. 1000 m³ betong, 9600 m² forskaling og 120 tonn armeringsjern. Dette arbeidet ble avsluttet ved utgangen av 1951. Samtidig med dette arbeide ble også det nye Dorr-kaustisering satt igang og avsluttet til samme tid.

De to siste byggetapper ble endel

forsinket, blandt annet på grunn av streiken i byggebransjen sommeren 1956. Det nye sulfatlager med lossegrube og nye utvidelser ved kokeriet og diffusørhuset samt ombygging av hele huggerikjelleren ble fullført samtidig med de forannevnte arbeider. I det hele var det et svært byggeprogram Ranheim hadde i forbindelse med utvidelse av sodahuset.

I forbindelse med Ranheims planlagte nye kombinerte kraft-papirmaskin PM V, fikk Cementstøberiet i første omgang arbeidet med å rive det gamle hollenderi. Rivingen ble påbegynt sommeren 1957, og hele hollenderiet var revet ved utgangen av året. Arbeidet med omleggingen av Vikelva gjennom fabrikktomten ble også påbegynt ved samme tid.

Fundamenteringsarbeidene for selve papirmaskinsalen PM V var et stort og vanskelig arbeide. Spesielt var grunnforholdene i den østre del, mot PM V's nordvegg vanskelig. Nele bygget flyter nå på en fundamentplate som er 50 cm tykk. PM V har en grunnflate på 1700 m² og høyden på bygget er 14 m innklusive 3 m høy kjeller. Til arbeidet med dette bygget er medgått 2700 m³ betong, 11300 m² forskalling og 250 tonn armeringsjern. Bygget er nå på det nærmeste ferdig, og presenterer seg på en meget fordelaktig måte. Vi er stolte over å ha fått lov til å være med på å bygge denne etappe av Ranheim Papirfabrik.

Byggingen av papirlagerets 1. etappe ble påbegynt omtrent samtidig med PM V, etter at det gamle snekkerverkstedet var revet. 1. etappe var ferdig i 1958 og det gikk ikke lang tid før Ranheim satte i gang byggeetappe 2, som nå er ferdig.

Før tiden er under arbeide nok en utvidelse av kokeriet og diffusørhuset samt utvidelse ved Dorr. kaustiseringsanlegg og sodahuset.

Cementstøberiet har hatt kontinuerlig arbeide ved Ranheim i 9 år og har beskjeftiget en arbeidsstokk på mellom 40 og 80 mann. Formann Loraas har vært på stedet hele tiden, og det har også noen av arbeiderne vært. Navnet på disse er: Johan Opem, Olaf Oddli, Per Skjervold, Lars Bjerkkan, Emil Olsen og Ludvig Wold.

Jeg vil som formann få lov til å

Som De ser er det en anseelig styrke

*Disse har vært med fra 1951:
Fra v.: Johan Opem, Emil Olsen, Olaf Oddli,
Bjarne Loraas, Lars Bjerkkan, Ludvik Wold og
Per Skjervold*

takke dem for godt samarbeide gjennom årene. Samtidig vil jeg spesielt takke byggeleder, ing. Olaussen og siviling. Leganger for behagelig samarbeide og håper at det må fortsette i årene som kommer.

*

Slik har det altså foregått. Oppgavene har vært mange og tildels vanskelige å løse, men løst er de blitt.

«Ranheims-Nytt» vil understreke Loraas's uttalelse om det gode samarbeidet. Det er kanskje en av de viktigste faktorer under alle livets forhold, og vi tror ikke mange er uenig med oss når vi uttaler ønsket om at det gode samarbeidet må fortsette også i framtiden. E.

Isvanskeligheter

Elva ovenfor Sagaplassen

«De' e' ifra tundra'n». Kraftsjefen er på telefonen med den daglige melding om vannstand, temperatur og nedbør. Disse meldingene som innløper året rundt, byr ikke på noen særlige sensasjoner. Det er jo ikke så meget som kan hende i løpet av et døgn på den fronten. Men så plutselig en vinterdag får meldingen en helt annen karakter. Det hender saker og ting som krever øyeblikkelig og effektiv innsats om ikke hele fabrikkens skal gå i stå.

Nå har vi jo vinter hvert år (om ikke like barsk bestandig), men det kan jo gå mange år mellom hver gang det blir nødvendig med spesielle åtgjerder oppe på dammen, og det er vel derfor enkelte som undrer seg over hvorfor det av og til skal oppstå vanskeligheter når man vanligvis kommer gjennom vinteren like lett-vint som gjennom sommersesongen.

La oss først se litt på hva som egentlig foregår når vannet etterhvert avkjøles. Vi er alle klar over at varmt vann er lettere en kaldt. Det er jo noe vi daglig kan konstatere i en varmtvannsbeholder hvor vi jo taper ut varmt vann ved å presse inn kaldt vann i bunnen, slik at vannet på toppen får anledning til å renne ut. Vi husker vel også de fleste av oss, den eiendommelighet som vannet har, nemlig at

den spesifikke vekt stiger etterhvert som temperaturen faller, helt til vi kommer ned til $+4^{\circ}\text{C}$. Avkjøles vannet ytterligere vil den spesifikke vekt stige igjen. Vannet har altså sin største spesifikke vekt ved $+4^{\circ}\text{C}$. Både over og under $+4^{\circ}$ er vannet lettere, hvilket har til følge at vi på bunnen av et reservoar vil ha vann med denne temperatur.

Temperatur	8°C	Sp.vekt	0,99988 kg
—»—	7°C	»	0,99993 »
—»—	6°C	»	0,99997 »
—»—	5°C	»	0,99999 »
—»—	4°C	»	1,00000 »
—»—	3°C	»	0,99999 »
—»—	2°C	»	0,99997 »
—»—	1°C	»	0,99993 »
—»—	0°C	»	0,99987 »

Ut over høsten og vinteren vil vannet avkjøles til vi kommer ned i 0° (frysepunktet), og vi får isdannelse i form av en tynn hinne oppå vannet. (Hadde vi ikke hatt dette eiendommelige forhold med den største spesifikke vekt ved $+4^{\circ}$, ville det kaldeste vannet ha vært på bunnen, og vi ville fått isdannelse derfra, hvilket jo hadde vært katastrofalt).

Under normale forhold, vil f. eks. Jonsvannet ut på vinteren begynne å legge seg når overflatesjiktet er avkjølt ned til frysepunktet, under ishinnen vil vi da ha vann med stigende

temperatur helt til vi kommer ned til bunnvannet på 4°. Når isen først har lagt seg, vil den virke varmeisolerende, slik at avkjølingen reduseres, og overflatesjiktet vil dessuten bli avbremsset av islaget slik at det er fortrinnsvis de underforliggende sjikt som strømmer framover. Med den beholdning man har av vann opp til 4°, vil vi få en såpass høy temperatur ved utløpet av Osen at det ikke vil bli noen vanskeligheter.

Helt annerledes blir forholdene om det blir vind og kuldegrader på det tidspunkt overflatevannets temperatur begynner å nærme seg 0°. Det var akkurat det som hendte 5 desember i fjor. Det satte inn med kraftig vind, samtidig som lufttemperaturen sank til -4° . Det fantes ikke antydning til is hverken på Jonsvannet eller på inntaksdammen, og den kalde vinden fikk god anledning til å avkjøle de øverste lagene ganske kraftig. I løpet av dagen sank temperaturen ved Osen fra $+1,2^{\circ}$ til noen tiendedels grader over 0. På veien fra Osen og fram til inntaket for turbinledningen ble vannet deretter så grundig avkjølt at det til dels kom under 0° . Vannet kan nemlig kjøles under frysepunktet uten at det skjer isdannelse. I et slikt underkjølet vann kan isdannelsen skje plutselig, f. eks. hvis det blir forandring av strømningshastigheten, og det får man uvergelig når vannet når fram til silen foran turbinledningen. Her skjedde det da plutselig utfelling av isnåler i slik mengde at de tettet til hullene i silen.

Det var da ikke noe annet å gjøre enn å forsøke å holde silen åpen så godt det lot seg gjøre med skrapere og teiner, men det er også ganske klart at så lenge de ugunstige forhold med kald vind vedvarte, ville situasjonen stadig forverres. Det eneste som kunne gi noen øyeblikkelig bedring, var å øke vannmengden fra Jonsvannet, slik at det ikke ble tid nok til å kjøle helt ned til 0 før vannet kom fram til inntaket. Men da vannet jo ikke holdt mere enn noen tiendedels grader oppe ved Osen, måtte vannføringen økes ganske vesentlig om man skulle ha sjanse til å holde temperaturen over frysepunktet.

Det værste som kan hende, er vel

det som inntraff i 1945 da det på grunn av vind og sterkt snøfall dannede seg issørpe i inntaksdammen, som tettet silene fullstendig. Etterhvert som røret tømte seg, fikk man lufttømt rom, og følgen var at atmosfæretrykket som jo utgjør 1 kg/cm^2 truet med å klemme røret flatt. Heldigvis sprakk det før det kom så langt, slik at luften fikk slippe til.

Etter denne hendelsen ble det montert et rør med varmeelement inni oppå silen, slik at man nå har muligheter for å få luft inn om silen skulle gå helt igjen.

Det var altså ikke fare for at noe slikt skulle hende denne gangen, men forholdene i seg selv var meget vanskeligere enn de noengang har vært tidligere, fordi de ugunstige værforhold fortsatte dag etter dag. Det var ikke bare på silen vi fikk ising. Etter hvert la det seg is på kanten av lukene, så det til sine tider var vanskelig å få tilstrekkelig vann fram til silen. Videre ble det kraftig isdannelse i elvebunnen mellom Osen og inntaksdammen, som forårsaket at vannet fløt ut over selve elveleiet på de flate strekninger hvorved avkjølingen ble ennå kraftigere.

En natt oppdaget man at vannstanden i dammen begynte å synke ganske sterkt, til tross for at det var satt på adskillig mere vann fra Osen enn det gikk i turbinledningen. Det viste seg da at det var et tre som hadde blåst overende og nå lå tvers over elven like over Sagaplassen. Når det underkjølte vannet passerte dette treet, krystalliserte det seg ut isnåler som etterhvert bygget seg opp til en sammenhengende demning, og da treet lå i den trange kløften like nedenfor de flate myrstrekningene, var mulighetene for oppdemning de best mulige. Da passasjen først var tettet igjen, steg vannet naturligvis meget langsomt fordi det hadde så stort areal å flyte utover, og høyden av isdemningen vokste da i takt med stigningen av vannet. Hadde dette fortsatt i noen tid, ville det ha demnet seg opp så meget vann at det kunne bli fare for oversvømmelse om dammen ble brutt. Det viste seg heldigvis at man ganske lettvinnt kunne få stukket hull på dammen og sluppet ut en passende vannmengde,

inntil den nye dammen, som strakk seg helt opp til Osen var sunket så meget at man uten fare kunne sprengde isdemningen med dynamitt.

Også i elven nedenfor inntaksdammen ble det kraftig isdannelse, slik at elveleiet også her ble hevet så meget at det begynte å bli oversvømmelse. Ved Nedre Fossen begynte vannet å flyte innover gårdsplassen, slik at vi måtte demme opp med sandsekker og Sagadammen grodde så meget igjen at man også her måtte foreta spregning.

Det var altså mange vanskeligheter foruten den direkte gjentetting av silen man hadde å kjempe med. Selv da vinden etter noen dager løyet, var ikke vanskeligheten overvunnet fordi hele Jonsvannets overflate var blitt så grundig avkjølet at det ennå i lengere tid var omtrent 0° ved Osen.

Først omkring 15. desember hadde man situasjonen under kontroll igjen.

Hvilke forholdsregler kan man nå ta for å unngå slike kalamiteter? Man kunne jo tenke seg å varme opp inntaksristene, men det skal så meget kraft til for at det skal hjelpe at denne utvei settes helt ut av betraktning.

Silplatene vil bli byttet ut med rister som sikkert vil være meget lettere å holde åpne når det røyner på, men det blir nok nå som før værforholdene som blir den avgjørende faktor, og vi får bare håpe at det blir lenge til at vi får et slikt sammentreff av ugunstige omstendigheter som vi hadde i fjor. Det er som nevnt 15 år siden forrige gang vi hadde isvanskeligheter av betydning, så det er heldigvis ikke så ofte at slike unormale forhold inntreffer.

A. M.

Den Røde Hane

Kl 23.30 14/3 -60 oppdaget formann Bror Johansson at det trengte røyk ut fra funksjonærgarderoben i 2. etasje i papirfabrikken. Han åpnet døra

og konstaterte at garderoben var i et eneste flammehav. Bedriftsbrannvernet trådte straks i virksomhet. Det ble en kolossal røykutvikling som la seg utover i salen og vanskeliggjorde slukningsarbeidet, men brannvernet holdt stand.

Da Trondheim Brannvesen kom ca. kl. 23.50 var brannen på det nærmeste nedkjempet.

Den seksjon som garderoben er i, er bygget av tre og er en av de få sårbare steder i fabrikken. Røyk sivet ganske kraftig opp i laboratoriet som ligger i etasjen over, så man var redd for at ilden kunne bryte gjennom. Alle brennbare væsker i laboratoriet ble båret ut, men det ble ikke nødvendig å sette på vann.

Brannen brøt ikke gjennom hverken vegger eller tak i garderoben, så den direkte brannskade ble begrenset til garderoben og toalettet. Det ble en del vannskade på papiret som sto ute i salen.

Vårt eget brannvern gjorde en god innsats. Litt heft ble det da man glemte at alle strålerør er plassert i 1. etasje, så strålerør måtte hentes

fra brannrummet. Slikt kan hende i hektiske øyeblikk. Ved vanlig brannvarsling skal mannskapene møte i brannrummet for å få beskjed og for å ta med materiell, men i dette tilfelle grep de inn straks, og det var en stor fordel.

Brannsjefen i Trondheim uttalte til Arbeider-Avisa 16/3 -60, at han gjerne ville yte full honnør til Bedriftens eget brannvern. Videre sa han at det er ikke bare for den ting at de grep inn mot brannen, men de gjorde det så riktig, at det ble et virkelig effektivt mottiltak, som gjorde yrkesbrannvesenets etterarbeid lett og hindret at brannen ble til en større katastrofe for bedriften. Brannsjefen føyer til at det viser seg at bedriften har et veltrimmet bedriftsbrannvern som har fått riktig instruksjon og tid til øvingen.

Hva var brannårsaken? Ja, dette er det sikkert ikke noen tvil om. En gjenglemt tobakkspipe med glo i, en sigarett som ikke var slukket. Man skal heller ikke se bort fra en selv-antennelse i en oljet tvisdott i en eller annen arbeidsjakke. Etterforskningen kunne bare konstatere at brannen var begynt ved den veggen hvor klærne hang.

År 1960 — 14. mai kl. 10.10, fløt den første masse inn på wira på P.M. 5. 15 minutter etter (bildet under) tok papirmester Mørch imot det første papiret ved «pope»-opprullingen. Gramvekten var 70 g. Det er nå ca. 4 år siden de første forberedelser med tegninger til denne maskin tok til. Som rimelig kunne være var spenningen stor, og tilstede var en stor del av driftens tekniske ledelse med disponent Overwien i spissen. Selv om vi daglig ser papiret strømme fram fra 4 andre maskiner blir det noe ekstra med en ny maskin. Sjeffmonter Grøv fra Thune sees også på bildet, og for ham måtte det være en stor glede å se at alt virket tilfredsstillende.

Ennå kan det naturlig nok gå en tid før det blir normal kjøring, for

Det er ikke første gang vi har hatt brann i klær. For ca. 2 år siden ble det oppdaget at det sivet røyk ut av et av garderobeskapene i kjelleren i papirfabrikken. Da skapet ble brutt opp viste det seg at klærne var i brann. Denne gang ble det begrenset til bare klær i et skap.

Vi appellerer til hver enkelt om å være omhyggelig med saker som kan lage ild. Vær overbevist om at alt er slukket før du legger fra deg røykesaker. Vær varsom med å oppbevare oljet tvist i arbeidsklær.

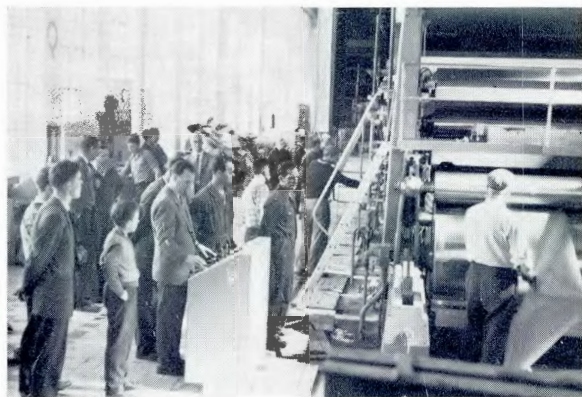
Kl. 15.50 19/4 -60 oppdaget damvakten Olaf Nilsen at det ble utviklet sterk røyk på vestsiden av «Nydammen» like ved «Sagaplassen». Ved undersøkelse viste det seg å være gress- og lyngbrann. Han varslet brannvernet som rykket ut i bil og med 6 mann.

Etter 1½ time var ilden under kontroll. Ca. 4 mål var brent, men skogen her ble hugget under krigen. Ca. 2000 stk. 5 års planter strøk med.

Brannårsaken var ubetenksomt kaffekoking i det knusktørre gress og lyngbakken.

Ranheim, 10. mai 1960,
J. G.

en må vel regne med de vanlige «bar-nesykdommer», men starten var i hvertfall lovende.

På farvekurs i Tyskland

Selskapets anlegg i Leverkusen ved Köln

Farbenfabrikken Bayer holdt papirfarvekurs fra 25. april til 6. mai, og jeg var så heldig å få være med på dette kurset.

Noen tall fra denne bedriften kan kanskje interessere Ranheims-Nytt's lesere. Selskapets anlegg i Leverkusens ved Köln dekker en flate på 2,3 km² med over 600 bygninger. Et fabrikkvegnett på 15 km forbinder de forskjellige komplekser.

I tillegg til anlegget i Leverkusen har Bayer også fabrikker i Wuppertal, Elberfeld, Dorinagen og Verdingen. Disse fabrikkene brukte i 1957 over 1 mill. tonn kull, ca. 230 mill. m³ vann, ca. 1250 KWh elektrisk kraft. Vannforbruket er like stort som Stor-Hamburgs. Strømforbruket er dobbelt så stort som Frankfurt am Mains (med 600—700.000 innb.).

Bedriften i Leverkusen har ca. 35 000 ansatte. Samlet antall ansatte for alle bedrifter er ca. 60 000. Bare på laboratoriene i Leverkusen arbeider 500 forskere.

Ved en så stor bedrift måtte omvisningen foregå pr. buss og ved filmframvisning.

Produktene var mange. Bare av farvestoffer ble det framstilt 5000 forskjellige. Av andre kjente produkter kan nevnes: Afga film- og fotoutstyr, syntetiske fibre, legemidler og en hel rekke kjemikalier.

Vi kursdeltakerne var alle imponerte over denne kjempebedrift. Likevel var vi enige om at mindre forhold hvor alle kjente alle kunne være hyggeligere.

Ø. S.

LITT OM SVALBARD

Ingeniør Kjell Kjerkreit, som en tid har vært ansatt her på bedriften, har før i 2 år arbeidet på Svalbard, der han også hadde med seg kone og barn.

På anmodning har han vært så elskverdig å skrive denne artikkelen til Ranheims-Nytt. Om kort tid forlater han Ranheim for atter å reise til Svalbard.

Red.

Brefronten på nært hold, høyden i fronten er ca. 70 m

Svalbard ble ifølge gamle islandske skrifter oppdaget i 1194. Det ble gjenoppdaget i 1596 av hollendere som skulle prøve å finne en snarvei nord om Asias nordkyst til China. De ga øygruppa navnet Spitsbergen.

Engelskmennene var visstnok de første som tenkte på å kolonisere Svalbard, men de fant ikke folk som var villige til det og de sendte til slutt noen dødsdømte fanger dit. Disse skulle bli benådet om de klarte å overvintrere. Fangene ga sitt samtykke og ble bragt dit opp, men da skipet skulle forlate Svalbard foretrakk de å bli med heim igjen og møte døden framfor å våge livet i polarnatten.

Hos senere generasjoner er nok innstillingen litt annerledes med hensyn til mørketiden der. Jeg møtte for ikke lenge siden en kar som hadde vært der på fangst for ca. 30 år siden og han uttalte at når en en gang har opplevet livet og naturen deroppe, vil en for alltid lengte tilbake. Det er kanskje en av årsakene til at så mange er kommet inn i «Svalbardfarten». De slutter for godt

om våren og er ferdig med Svalbard og kommer igjen på høsten samme året.

At enkelte har følt seg sterkt bundet til dette landet tross meget primitive forhold skulle følgende historie, berettet av Werner Werenskiold, være bevis på: Bergstuderende Jakob Hersleb Hornemann, som i årene 1918 til 1925 levde en omflakkene og eventyrlig tilværelse på Svalbard, holdt i 1920 vakt ved en asbestforekomst i Recherche Bay. Werenskiold var med en ekspedisjon med «Fram» og de gikk innom for å hente Hornemann på veien til Norge om høsten. «Vi gikk opp til huset, et lite stykke fra stranden. Det så ut til å være øde og forlatt. Vi åpnet en dør og kom inn i et rom i østenden. Her var ikke noe gulv — det var åpenbart blitt brukt til ved. På en benk lå noen svart-muggete brød. Vi gikk så inn i neste rom, her så det omtrent like følt ut. «Her er ikke et menneske,» sa Gjertsen. «Jo, det er et kammer til», sa jeg, og banket kraftig på

Kongsfjorden n

døren. Ut kom Hornemann, med rødt hår og skjegg nedover skuldrene. Han hadde lorgnett, med det ene glasset horisontalt og det andre vertikalt, rett ut — den hang i en hyssing som han hadde festet med en bek-kladd bak øret. Han hadde mistet alle knapper i klærne, og måtte holde buksen oppe med hendene. «Goddag, Hornemann», sa jeg. «Nå kommer vi for å hente Dem».

«Nei, jeg skal ikke reise ennå»,

svarte han. «Hvordan skal De da komme hjem til Norge?» spurte Gjertsen. «Jo. engelskmennene ute ved Stranda har lovet å ta meg med om en ukes tid», sa Hornemann. «Vi må allikevel ha skriftlig beskjed om at De ikke vil bli med oss», sa Gjertsen. Så tok Hornemann fram blyant og papir og skrev:

Recherche Bay, 20. august 1920.

Jeg ønsker medsendt «Fram» to tomfat og en bunt minebor.

J. H. Hornemann.

«Det er vel, men hovedsaken var jo at De ikke ville være med selv», sa jeg. Så tilføyde han nederst på lappen:

Selv ønsker jeg ikke medfølge.

Vi gikk for sikkerhets skyld innom engelskmennenes leir for å få sikkerhet for at de hadde lovet å hente

Ny Alesund

1 Kongsvegbreen

Hornemann. Dette hadde de aldeles ikke gjort, men de skulle likevel ta en tur innom bukten og ta med Hornemann til Tromsø. «Fram» gikk så til Tromsø hvor vi ble noen dager for å ordne forskjellig. Engelskmennene kom, de hadde vært innom for å hente Hornemann, men da var han borte».

At også fangstfolk delvis levde under ganske primitive forhold får en et innblikk i av en del selvbiografier f. eks. «Svalbard var min verden» av Arthur Oksaas, «Isbjørnkonngen» av Henry Ruudi. Det meste av denne livsform hører i dag historien til, idet det nå kun er spredte eksemplarer igjen av kategorien pelsfangere der nord.

Livsformen for de aller fleste på Svalbard i dag skiller seg lite fra

dagligliv i Norge, eller kanskje heller på Ranheim. De fleste ved de norske gruveanleggene går på skiftarbeid. Dog benyttes delvis faste skift hvilket i hvert fall gir arbeideren den fordel at han får en fast døgnrytme, selv om det må sees som en ulempe om en f. eks. kommer på ettermiddagsskift eller nattskift. Nå skal en imidlertid huske at så nære polen er det svært liten forskjell på dag og natt.

*Ny Alesund
«Svenskebrakke» reist
like etter siste krig*

Ny Alesund

Kongsfjorden mot Ny Alesund

Denne «fangstbåten» som jeg nyttet var god i sjøen og god i isen, men hvis isen begynner å pakke seg, er en nok mye tryggere med robåt og utenbordsmotor

Det er så mange som undres over hvordan vinteren arter seg der nord. Så rart det enn høres tror jeg de fleste synes at vinteren er en fin tid. Det kommer nok delvis av at så mange reiser og kommer i løpet av sommeren, mens hele samfunnet faller mere til ro når skipstrafikken innstilles om høsten. Først da blir det liv i de forskjellige foreninger, og først da blir en skikkelig kjent med folk.

Dette forhindrer ikke at våren og sommeren der er en opplevelse, spesielt for friluftsfolk. Skisesongen tar til i mars og varer i hvert fall til i slutten av mai, og noe sånt som blaut nysnø med derav følgende smørevansker hører sjeldenhetene til. Det er fullt mulig å gå på ski hele sommeren da over halvparten av Vestspitsbergen er dekket med evig snø. Av skiterreng er det noe for en hver smak, fra «prærie» til alpeterreng, men skogsterreng er vanskelig å finne. På Svalbard finnes mengder av tømmer, sibirisk sådant, men dessverre ingen skog.

Så snart fastisen går kommer de første båter på vannet. Jaktseasonen er i full gang og det er en slik rikdom å høste av at det neppe finnes maken. De fleste viltarter der har dessuten ennå ikke tatt skrekk av mennesket og virker mer eller mindre tamme. Dessverre blir det så alt for ofte høstet i overmål på slike turer. Jaktiveren griper enkelte i den grad at de ikke har tanke for hva de vil kunne klare å konsumere innen viltet blir for gammelt.

Når snøen er gått nede i lavlandet skyter blomstene fram med et slikt flor at en nesten glemmer at en er så langt nord, og en tur i den uberørte Svalbardnaturen en stille sommerdag er en opplevelse en sjelden glemmer. Tross det yrende fugleliv kviler det slike dager en sånn ro over landet at en mest blir høgtidsstemt.

Her og der finner en fangsthytter og fangstredskap. Anneksjonstavler står det også igjen en del av på høyder ved fjordene, men de fleste er samlet inn og befinner seg i Norsk Polarinstituts samlinger. På ikke så få steder finner en også merker fra Hollendertiden. Jeg tenker her på de

mange gravsteder fra 1600-tallet da hollendere og engelskmenn sørget for så og si å utrydde kvalen i Nordishavet. Av og til kan en også støte på fossilførende bergarter som forteller sin egen historie om plante- og dyreliv i lengst svunne tider. De skriver seg fra 40—60 millioner år tilbake, de eldste er endog opp til 400 millioner år.

Son en kan skjønne er Svalbard en turistattraksjon av rang, og det er ikke rart at turistreisene dit opp om sommeren er omfattet med slik interesse. For tiden er det imidlertid små muligheter for lengre opphold for turister, og landet er stort sett forbeholdt de som har sitt arbeid der.

Det er for tiden 6 samfunn på Vestspitsbergen, nemlig ved Isfjorden, «hovedstaden» Longyearbyen, Isfjord Radio, de tre russebyene Barentsburg, Grumantbyen og Pyramiden, dessuten ved Kongsfjorden et halvt døgnsbåtreise lenger nord, Ny Alesund. Til Svalbard hører også værvarslingsstasjonene på Bjørnøya og Hopen.

Den alt overveiende del av den norske befolkningen der nord er knyttet til de to gruveanleggene Store Norske, som er det største av disse to foretakende, ble startet i 1916. Selskapet har store kullfelter ved Isfjorden og eier også Sveagruven ved Van Mijenfjorden, men ved sistnevnte felt er for tiden ingen drift. Kull-lagene i Longyearbyen ligger høgt oppe i fjellet og gruvegangene er nesten horisontale. Kull-lagene er regelmessige, men bare 70—80 cm, så det er ikke mye alburom inne i strossene, og det blir mye «åling» under arbeidet. Kullene bringes fram i dagen gjennom hovedstollene ved hjelp av elektrisk drevne tog og tipper i siloer. Herfra går de videre med taugbane til lagringsanlegget ved sjøen. Fra den nyeste gruva fram til lageret er vel avstanden ca. 10 km. Driftsutgiftene blir naturlig nok høge med de spesielle forhold man har, men takket være hog mekanisering og bra effektivitet har det så vidt vites hittil vært mulig å konkurrere på det internasjonale kullmarked. For noen

Anneksjonstavle i bronse

år siden var produksjonen i Longyearbyen ca. 3 tonn pr. mannskiift mot 1,5 i Tyskland. For tiden er kullmarkedet så svakt at selskapet ikke finner regningssvarende avsetning for mere enn vel halve produksjonskapasiteten, eller ca. 250 000 tonn, og produksjonen er nå igang bare i vinterhalvåret.

I Ny Alesund begynte driften i 1917, men forekomsten er mye mindre enn i Longyearbyen og også mindre enn en hadde regnet med. Kull-lagene er til gjengjeld tykkere, 1—2 m, og stundom enda mere, men det er mange forkastninger og dessuten stort vanntilsig, så forholdene er vanskelige. Kullgangene går ut i dagen noen få meter over havnivå og har en helling på 10—20° nedover. Spesielt dette med stort vanntilsig og de mange forkastninger gjør driften ekstra kostbar. Driften ble innstilt i 1953 etter den største av 3 forferdelige gasseksjonsjoner, men i 56 ble det bevilget et større beløp til modernisering av hele anlegget. Det ble

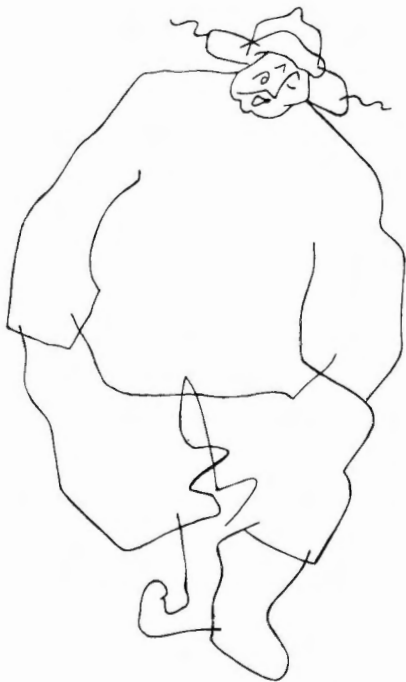
*Rev som holder til i nærheten av bebyggelsen
er ofte svært tam*

bygget nytt transportanlegg i gruva, nye verksteder, nytt dampkraftverk, en del beboelseshus. Nytt kullrenseverk, lagringsanlegg og kaianlegg er forhåpentlig også snart ferdig. Kingsbay-kullene er som Longyear-kullene av god kvalitet. De har ennå større oljeinnhold enn Longyearkullene, men er ikke så rene, hvorfor det har vært nødvendig og investere mye i et stort og komplisert renseverk. Av meldinger synes framgå at en er på leiting etter en anvendelse for kullene som i grunnen er alt for gode til, og på mange måter, ikke så godt egnet til brendsel.

Jeg nevnte at det her og der står igjen anneksonsmerker. Disse skriver seg fra århundreskiftet og fram til ca. 1920, altså fra den tid da både Store Norske og Kings Bay ble etablert. Inntil Norge etter forrige verdenskrig ble tilkjent suvereniteten over Svalbard var det herreløst land hvor det ikke eksisterte lov og rett, og hvor intet inngrep ble gjort i den personlige frihet så lenge en ikke begikk kriminelle handlinger. En og hver kunne gå på land og sette opp en tavle og si at dette land tilhører meg. Dette ble da også gjort i rikelig monn da man begynte å få øynene opp for at øygruppens forekomster av kull var av økonomisk verdi, og det var et rikt utvalg av nordmenn, svensker, tyskere, russere, hollendere, briter og amerikanere med på kappløpet. Da lov og rett ikke gjaldt fantes det jo heller ingen bestemmelser om hvordan okkupasjonen skulle settes i verk, men man forsøkte å

finne analoge tilfeller fra andre land. Så vidt forstås har okkupantene vært enige om at det måtte settes opp annekasjonstavler. Videre var det skikk og bruk at okkupasjonene helst ble anmeldt til utenriksdeptene i okkupantenes heimland. Selv om tavlene var av høgst forskjellig materiale og utseende skiller en mellom hovedtavler, som gjerne har en utførlig tekst med navn, datering og beskrivelse

av grensene for okkupasjonen enten på tavlen eller ved foten av staken, og bitavler som gjerne inneholder bare navnet til okkupanten. Hvilket virvar som eksisterte kan en skjønne når ikke mindre enn 11 selskaper og personer gjorde krav på ett og samme område i nærheten av Grønnfjorden.

*Undertegnede sett med
verkslegens øyne*

Svalbard-traktaten satte en stopper for de private okkupasjoner. Kun 40 krav på land ble anerkjent og det lyktes å forlikke de stridende parter.

Det var ikke bare kullforekomster som ble anektert, men også forekomster av bly, sink, kopper, jern, marmor og «olje». Olje er det riktig nok ikke funnet på Svalbard, men det har så vidt meg bekjent hittil ikke vært foretatt grundige undersøkelser. Når slike undersøkelser i år skal settes i gang kan det være verd å nevne at det så tidlig som i 1918 eksisterte et selskap med navn Artic Oil Com-

pany. Det strømmer etter sigende enkelte steder brennbare gasser opp av jorden, og det finnes avsetninger, blant annet skifer som lukter av bensin, og som kan tyde på at det virkelig er oljeforekomster deroppe.

Hittil er det bare kullgruvene som er av noen særlig betydning, når det gjelder virksomheten der. Om Svalbard virkelig er «landet med de uante muligheter» som så mange har trodd, vil framtida vise.

Ranheim 15. mai 1960

Kjell Kjerkreit

Kongens Fortjenstmedalje

Under en enkel høytidelighet på bedriftens kontor 14. mars overrakte disponent Overwien Ingvald Wærås Kongens Fortjenstmedalje.

Til tross for at Wærås ikke er mere enn 65 år, har han allerede over 50 års tjeneste i bedriften bak seg. Han var bare en 14-års gutt da han 9. sept. 1909 fikk sin første jobb i fjæra. Etter senere å ha arbeidet noen år i huggeriet og sodahuset, ble han i 1917 ansatt i diffusørhuset, hvor han fremdeles har sin arbeidsplass.

Wærås, som er en ualminnelig pliktoppfyllende og samvittighetsfull mann, har i alle år skjøttet sitt arbeid på en utmerket måte, og han bærer sin velfortjente utmerkelse med stor heder.

A. M.

FORSLAGSVIRKSOMHETEN

*Bedømmelseskomiteen og kontaktmann Hanssen
Fra v.: Odd Paulsen, Audun Møller, Hans Kr. Hanssen
og Alvin Andersson*

Vi hører med regelmessige mellomrom fra forslagsvirksomheten her på bedriften. En stor del av oss vet vel også hvem det er som er med og bedømmer de forbedringsforslagene som kommer inn, men vi nevner navnet på disse karene så alle får vite det. Det er overing. Møller utpekt av bedriftsledelsen, Alvin Andersson og Odd Paulsen utpekt av produksjonsutvalget. Disse tre avgir sine innstillinger om forslagene, naturligvis uten å kjenne forslagsstillerne.

Hvor lenge er det siden forslagsvirksomheten kom igang her på bedriften? spør vi Møller.

Statuttene for forslagsvirksomheten ble godkjent av produksjonsutvalget 4/11 -47, og ordningen trådte i kraft 1. januar 1948.

Når forelå det første forslag, og hvem fikk utbetalt den første premien?

Det første forslaget ble registrert 17. januar 1948. Dette ble ikke premiert, men en uke senere leverte L. P. Stokke inn et forslag til forbedring av flistransportøren i huggeriet, som ble belønnet med premie.

Er det fremdeles H-avd. som leder med innsendte forslag? — Eller er de andre avdelingene kommet etter?

Som vedlagte tabell viser, er det papirfabrikken som dominerer med

H-avdelingen som en desidert nr. 1, og det er intet som tyder på øket aktivitet i de øvrige avdelinger.

Er det i forslagsvirksomheten kommet inn noen særlige gode forslag?

Det er utført mange vellykkede anordninger. Jeg nevner i farten: Dusjanlegg for kreppsyylinder, ombygging av kreppsvariator, spesialvogn for ruller fra opprullingsmaskinen og ombygging av Wacofilter.

For oss synes det naturlig, at hvis det ved nyinnkjøp av en spesialmaskin også ble konferert med de som daglig betjener liknende maskiner, kunne maskinen bli mere hensiktsmessig fra første stund. Blir det praktisert?

I noen grad kan man vel si at dette praktiseres. Vi har jo ved flere anledninger, når det gjelder nyanlegg, slått opp arrangementstegninger og oppfordret arbeiderne i vedkommende avdeling til å komme med sine uttalelser. Når det gjelder de enkelte spesialmaskiner, blir saken drøftet med avdelingens funksjonærer, hvorav formenn som har direkte kontakt med betjeningen, må formodes å være informert om de enkeltes syn.

Jeg tror nok man med fordel kan utvide dette samarbeid i den retning som er antydnet.

Papirfabrikkens Hverd. leder stort i konkurransen om største antall forbedringsforslag

Nr. 1 i løypa siden virksomheten kom igang.
Bare i 1954-55-56 bod Hverd. virkelig konkurranse.
Cellulosen har dårlig gli ulla —
men «koken» oppe i motlakkene.

Går arbeidet i bedømmelseskomiteen knirkefritt?

De enkelte forslag blir først vurdert av de avdelingssjefer som de angår. På det vis får man et meget godt grunnlag for bedømmelsen, som da ikke volder særlige vanskeligheter. (Komiteen skal bare avgjøre hvorvidt forslaget bør premieres eller ikke).

*

Det er altså ingen hemmelighet, at når det gjelder forslagsvirksomheten ligger papirfabrikken overleget best an. Er det en mulighet for at papirstøvet virker befordrende på hjernevindingene — eller har folkene der bedre tid til å tenke? Etter hvert som tidsstudiesjef Hanssen får rasjonalisert de forskjellige avdelinger i bedriften kommer vel også forslagene fra disse kanter. Vi tror at interessen våkner når folk oppdager at arbeidet kan gjøres lettere og slitet mindre. Det finnes vel nå ikke mange avdelinger som ikke har kommet med forbedringsforslag.

*

En av dem som alltid har vært våken for forslagsvirksomheten er Oskar Paulsen. I en menneskealder har han hatt sitt arbeide på papir-maskinene, og vet en hel del om

kunsten å lage sterkt og pent papir. Vi oppsøker han på P.M.4. hvor han nå er maskinfører, tar fram blokk og blyant, og starter en liten spørretime. P.M.4. går sikkert og jevnt, og tryller fram et glansfullt, pent 47g papir for Norsk Hydro. Paulsen nikker til oss, og sier at når alt går slik som i dag kan vi bare spørre.

Vi går bent på sak og vil vite om ideene til forbedringer kommer når arbeidet går tungt — eller om det er omvendt.

Hos meg kommer ideene når arbeidet går tungt. Det må gå an å gjøre dette på en lettere måte. Jeg vil helst ha det unnagjort fort og lett-vint.

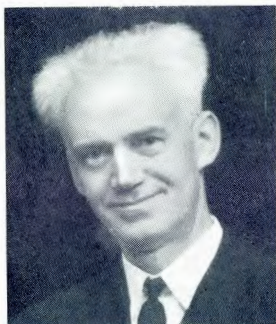
Er det premiene eller tilfredsstillelsen over å se at tingene blir bedre, som virker mest ansporende?

Til det må jeg svare, begge deler.

Det påstås at den som har gått lenge på en arbeidsplass vanskelig ser at arbeidet kan gjøres lettere. Hva mener du om det?

Dette har jeg hørt mye snakk om, men personlig har jeg vært, og er av den oppfatning at først når en kjenner maskinen ut og inn, kan en foreslå forbedringer.

Var det etter at du kom på P.M.4. at ideene begynte å komme? Eller

Oskar Paulsen

har du forsøkt deg før, men ikke vunnet gehør?

Jeg begynte å sysle med slike ting mens jeg var på P.M.2., og der fikk jeg første gang kr. 100,— for et forslag som ennå ikke er realisert. Men ennå lenger tilbake kan jeg huske at det ikke alltid var så enkelt å få igjennom sine ideer —. På P.M.2. ble det engang innsatt en sjaber som resulterte i at det ble kjørt bare filler. Jeg varslet om at sjaberen etter min mening var innsatt på feil plass. Men sjaberen skulle være der —. En uke strevde vi og svettet med dette. Til slutt ble jeg, for å si det pent, erg, og fikk med meg en mann fra maskinen pluss fagforeningsformannen, og troppet opp på papirmesterens kontor. Sjaberen ble nå flyttet til den plass jeg anviste, og der ligger den den dag i dag. Jeg sendte inn forbedringsforslag på dette, men har til i dag ingenting hørt. Å sende inn forslag den gangen var ikke særlig oppmuntrende.

Mener du at bedriften (hvis de har et problem) bør oppfordre de som står på plassene til å komme med sitt syn på saken?

Ja det mener jeg absolutt. Jeg har sett nok av eksempler på at det er foretatt forandringer uten at det er blitt konferert med de som står på plassene. Som regel blir det da også av den grunn omgjort både to og tre ganger før det blir bra, og det beror på at det er for lite samarbeid mellom arbeidsleder og arbeider.

Hva er det som etter din mening virker mest hemmende på forslagsvirksomheten?

Jeg har ikke noe å utsette på selve virksomheten. Jeg synes det er så alt for få som benytter den. Jeg vil henstille til alle som har en slik idé om å sende den inn.

Hanssen ovenpå venter.

B.

Forslagsvirksomheten 1948–1959

Årstall	Innkonne forslag	Premierte forslag	Premiesum kr.	Gjennomsnitt pr. forslag kr.	Premierte forslag i % av innkomne
1948	22	14	1425	102	64
1949	11	9	725	81	82
1950	14	8	825	103	57
1951	5	5	600	120	100
1952	8	6	550	92	75
1953	20	15	1450	97	75
1954	4	2	300	150	50
1955	2	2	200	100	100
1956	9	7	1100	157	78
1957	16	15	2400	160	94
1958	30	26	2950	113	87
1959	16	14	2100	150	87

Slik fordeler innkomne forslag seg fra avdelingene:

År	Hovedavdelingen med hollenderiet	Etterbeh.avd.	Cellulosefabr.	Fjæra og huggeriet	Lager	Diverse	Tilsammen
1948	10	6	4	2			22
1949	7	1	3				11
1950	8	2	2		2		14
1951	4	1					5
1952	5	2		1			8
1953	6	11		1			20
1954	1	1	1			1	4
1955		2					2
1956	4	4	1				9
1957	10	5	1				16
1958	23	4	1	2			30
1959	8	3	3			1	15
Sum	88	42	16	6	2	4	156

Stabbursnøkkelen på Salteya

Nøkkelen utskåret i tre av And. O.

Antakelig nøkkelen til kirken på Lo i Asen oppført i det 12. århundre. En blind møtte en mann for 1960 år siden. Denne mann sa på hebraisk til den blinde «Efata», dette betyr opplad, lukk opp, og den blinde ble med ett seende. Nøkkelen til Lokirken har noe av det samme Efata i seg, den opplater, lukker og låser.

Hundreder av år gikk, hundreder av år kom, kirken sto der som et synlig tegn under sol, måne og himmelens stjerner.

Nøkkelen har låst og lukket opp kirken til slekter som kom og gikk, låst og lukket opp for ringeren, som kom og ringte til høymesse: Kom! Kom!

Fra gård og grend kom folket her i Asen hit til kirken for å høre Guds ord for derved å få fred og ro i sinnet og for å delta i den felles salmesangen som steg og falt under kirkehelvet.

Nøkkelen låste og lukket opp for

mødrene, som kom hit til kirken med sine barn for og få dem døpt, og presten døyte de små, ga dem navn og signet dem med korsets tegn, og viet dem til kirken med sin bønn.

Nøkkelen låste og lukket opp kirken til klokkeringingen for unge par som ble viet til ekteskapet, med løfte om å dele med hinannen de gode og onde dager til døden skilte dem ad.

Nøkkelen låste og lukket opp kirken til fedrenes siste ferd hit til kirken, og da ringte klokkene sin sorgmodige sang over svinnende slekter, ringte sitt siste ring over fedrenes ferd på veien fra vuggen til graven.

Så kom året 1859, da ble kirken nedrevet. Det var i denne tiden da alt det gamle skulle inn i sterke band og folket rev ned, de basta, benna og bant og la i glemselsgrava alt de berre fann.

Heldigvis ble både kirken og nøkkelen reddet, da materialene av kirken ble brukt som byggematerialer til et sjøhus ute på Salteya.

Vil du se kirken, Lokirken, så står den gjenreist oppe på Sverresborg ved Trondheim. Den står der frigjort i sønnvind og sol. Se den en vakker solskinnsdag over Trøndelag, det er sus og saga over kirken der den står.

Nøkkelen tjener nå som stabbursnøkkel ved arbeidernes feriehjem ute på Salteya. Nøkkelen har framleis sitt Efata i seg, den låser og lukker opp.

Ranheim, den 22. mars 1960

And. O.

Mange menn syns de er overarbeidet fordi de bruker hele dagen på å gjøre en tre timers jobb.

Treasures.

*

Ingenting er så gledelig for en hustru som å oppdage en dobbelthake på mannens gamle kjæreste.

Philnews.

Slekters gang:

Familien Guldberg

Vi tar denne gang for oss familien Guldberg og noterer at Martin og Helge Guldberg kom til Ranheim i mai 1909. Martin steg først i land, men Helge var ikke mere enn snaue 14 dager etter ham. Begge fikk sitt virke ved Ranheim Papirfabrik.

Guldbergfamilien har sine aner fra Frosta. Nå er det ikke lang vei fra Frosta til Ranheim, og røyken og lukta fra Ranheim kan ligge stinn over Frostalandet når vindtrekken er slik. Om det var røyk eller lukt som virket tiltrekkende på disse unggutene som for vel femti år siden tok ferden over Strindfjorden med kurs for Ranheim, skal vi ikke påstå, men hit kom de, og hos oss ble de alle sine dager. De fant seg til rette, og det gjorde deres etterkommere også.

Det vanlige framkomstmiddel mellom Frosta og Ranheim da disse karerene kom, var robåt. En liten episode i forbindelse med dette vil vi nevne. Martin skulle ei helg heim til familien, som var bosatt på Frosta ennå. Vel, Martin tok sin robåt og la trøstig

ivei utover fjorden. Da han var kommet så langt at han begynte å få landkjenning med Frosta, oppdaget han at han hadde lagt igjen en pakke med klær i fjæra på Ranheim. Hva gjorde han da? Jo, han snudde, rodde tilbake og hentet klærne og tok fatt på ny frisk med kurs mot Frosta. Folk var ikke redde for umak den gangen.

Om familien Guldberg er det ellers å si at den er meget idrettsminded, hvilket vel også robåtturen Martin foretok skulle tyde på.

Til slutt nevner vi de av familien som har vært og er ansatt ved A/S Ranheim Papirfabrik:

Martin Guldberg, pensjonist,
Helge Guldberg, død,
Gudmund Guldberg, sønn av Martin,
Aslaug Paulsen, født Guldberg,
John Guldberg, sønn av Helge,
Kåre Guldberg, sønn av Martin,
Ivar Guldberg, sønn av Helge,
Odny Hårstad, født Guldberg,
Sigmund Hårstad, 3. generasjon.

SKOTTHYLL

Søndag den 15. mai startet sesongen med den tradisjonelle uttaking til kretskampene som begynner på Lade i juni. Deltakelsen var nøyaktig den samme i år som i 1959, 40 stykker, men kvaliteten lå atskillig høyere i år, så det ser ut som vi går en ny storsesong imøte. At de (gamle) er eldst fikk vi atter bekreftet. Det ser nesten ut til at en god skotthyllkaster må ha 40—50 år på baken. På en untakelse nær var det de rutinerne travere som stakk avgåre med premiene. Det beviser det at skotthyll har mye til felles med skyting. Ro og konsentrasjon. Når været er slik som på søndag da er det verdens fineste avkobling å møtes til kappestridd om 10- 20- og 30-pålene. Håper at vi kan få mange slike søndager i sommer. Denne gangen var det Kåre

Guldberg som gikk til topps etter en meget sterk innsjutt. Armand Solem besatte andreplassen og ser ut til å bli i (eliteklassen)

Ellers merket vi oss at Pettersen blir å regne med i år også. Av de enkelte seriene skal nevnes: K. Guldberg 400 pt., G. Darell 390 pt., T. Larsen, P. Rødde, E. Rustad og Borge Larsen alle 370 pt.

Resultatene sammenlagt etter 40 kast:

1. K. Guldberg	670 pt.	25 treff
2. A. Solem	620 »	24 »
3. B. Larsen	620 »	22 »
4. A. Darell	590 »	24 »
5. H. Eggen	590 »	22 »
6. A. Pettersen	580 »	22 »
7. Ø. Lund	570 »	22 »
8. E. Rustad	540 »	22 »
9. T. Stenhaug	530 »	23 »
10. P. Rødde	530 »	21 »

W —

Martin Guldberg

Helge Guldberg

Gudmund Guldberg

John Guldberg

Ivar Guldberg

Kåre Guldberg

*Aslaug Paulsen
f. Guldberg*

*Odny Hårstad
f. Guldberg*

Sigmund Hårstad

70 år

Man skulle ikke tro det, men det har nok sin riktighet at den ungdommelige Oscar Bjørnstad er gått over i pensjonistenes rekke etter å ha fylt 70 år 9. mai.

Bjørnstad er innfødt ranheimsbygg idet han så dagens lys på «Alders-hvile» inne på Være. Etter konfirmasjonen var det å finne sin plass i arbeidslivet, og hans første arbeidsgiver ble fru brukseier Jenssen på «Trøa». Senere ble han hestekjører på Ranheim Gård, og det varte ikke

lenge før han gikk inn i samme jobb hos byggmester Knudsen, som den gang disponerte flere hester.

Etter å ha prøvet andre yrker i noen år, bl. a. ved Norges Statsbaner og i sprengstoffindustrien, kom Bjørnstad i 1922 tilbake til fabrikk, hvor han havnet i sodahuset etter å ha arbeidet en kortere tid som koller-gangsmann.

Bjørnstad har altså da arbeidet i samtlige 3 sodahus som fabrikk har hatt, og dermed fått anledning til å følge utviklingen på dette område på nært hold.

Særlig i det eldste sodahuset trengtes det gode nerver, slik som det kunne smelle der til sine tider, og Bjørnstad hadde de beste forutsetninger for å greie påkjenningen, rolig og stødig som han er. Han var ikke den som hoppet i taket selv om det kom en aldri så kraftig eksplosjon. Vi hadde forresten en ganske kraftig kannonade i det nye sodahuset den første tiden. Særlig den gangen luka til løsekassen hoppet av, var det ganske barske greier, men Bjørnstads eneste reaksjon var et forbauset spørsmål: «Small det?»

Bjørnstad bygget sitt eget hus på Reppe allerede i 1921, hvor han har bodd hele tiden, bare med kortere avbrytelse da han i noen år drev farsgården Furuseth. Den som går forbi Oscarsborg, er vel ikke i tvil om at det er en blomsterelsker som bor der. Bjørnstad har en mangfoldighet av prydblomster og gleder seg stort når det lykkes å drive fram mere sjeldne sorter som ikke uten videre vokser her hos oss.

A. M.

70 år:

Håkon Krognes	7/7 -60
Anton Larsen	16/7 -60

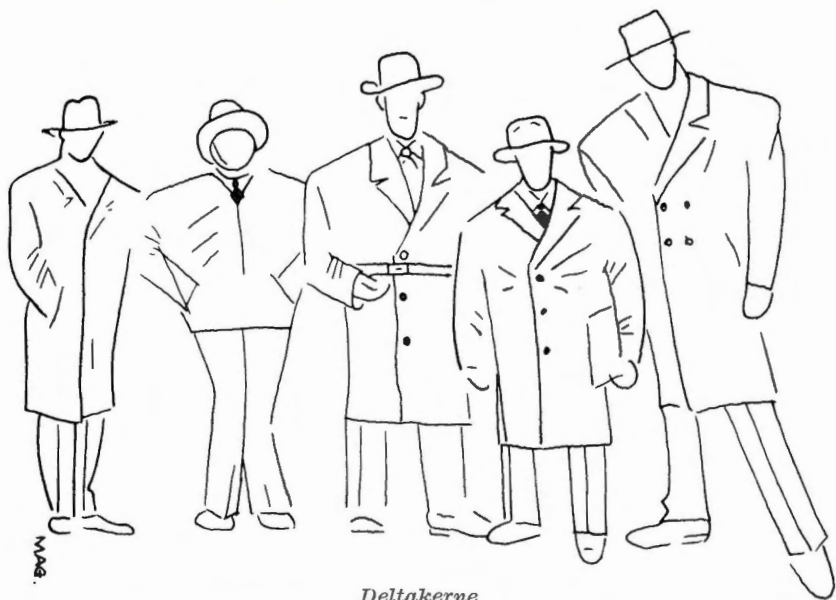
60 år:

Jakob Grytbak	24/6 -60
Antonie Sæther	8/7 -60
Arne Falstad	6/8 -60

50 år:

Harald Johansen	2/7 -60
Kasper Skjervold	27/7 -60
Kåre Eggens	10/9 -60

På fabrikkbesøk

Deltakerne

Denne gang var det førerne på PM V som fikk reise en tur. Slikt har vi bare lest om, men aldri tatt del i, og da turen skulle gå til Sverige var det med stor forventning vi reiste, det var forøvrig første gang vi var i utlandet. Med godt og erfarent reisefølge gikk det bra. Mange pussige episoder forekom. For eksempel engelskmannen som «snakket» med oss på spisevognen. Pussig nok sa Barstad svært lite, men Haugrønning snakket og oversatte. Engelskmannen hilste goddag, «How do you do»? — som av Haugrønning ble oversatt til at engelskmannen hadde spurt om havregryn.

Det var på Statshotellet i Karlstad vi hadde vårt kvarter — under samme tak som vår egen Michelsen underskrev unionspapirene i sin tid, og det var et meget stort og flott hotell.

Første ettermiddagen gikk med til innkjøp av div. presanger. Det ble igrunnen svært liten tid, for vi fulgte jo Hanssen på hans ferd gjennom hele Karlstad på jakt etter sko — vi

undres på om det nå etter hjemkomsten har lyktes ham å få tak i de. Om kvellen hadde vi virkelig litt av en aften på restauranten med mye god mat og drikke.

Dagen etter skulle vi reise til Deje, en fabrikk som hører til Borregaard (Mølnbacka Trysil), og har norsk sjef. Der på Deje kjørte de døgnkontinuerlig fikk vi vite. De hadde 5 Yankeemasgkiner og en stor kombinert-maskin som var imponerende med sin bredde og fart.

Kvelden tilbragte vi på hotellet, og praten gikk livlig om det vi hadde sett i løpet av dagen.

Neste dag besøkte vi Gruvöns Pappersbruk, Billerud, som lå 3—4 mil lenger nord. Det var litt vind og surt da vi spaserte mot fabrikken. På veien dit passerte vi en vaskeekte greve til hest, uten at dette på noen måte imponerte oss.

På fabrikken hadde de uniformert vakt, og vi ventet en stund før Gruvön's papirmester, Allan Lagerquist og maskinmester Nor kom og ønsket

oss velkommen. Vi var stumme av beundring lenge før vi kom inn i maskinsalen, og da måtte vi overgi oss helt. Det var virkelig et imponerende syn. Der sto alle fire maskinene, nr. 5 var under bygging, en Yankee omtrent maken til vår PM IV, men for finere papir. Vi studerte PM I mest, da den var lik vår PM V, bare meget større. En bredde på 440 cm ferdig bane. De kjørte 45 gr. med en hastighet av 137 m/min., og med en ganske bra glans.

Gruvön kjørte helkontinuerlig, men selve arbeidsordningen på maskinen var noe uvant for oss, da de hadde 3 manns betjening + 3 på rullemaskinen. Det var et uhyre av en maskin.

Vi snakket med folkene og hørte at maskinførerne hadde månedslønn, og så vidt vi forsto, delvis status som funksjonærer. Eller med andre ord — de hadde lønn for sin innsats og ble betraktet som produksjonens viktigste menn.

Vi må også nevne PM III, en stor papirmaskin med en bredde på 550 cm. Den kjørte 72 gr. sekkepapir med en hastighet på opp til 350 m/min. Men på grunn av lite masse måtte de bremse på verket. Førerne sa at ved eventuelt brudd tar de papiret fram på farten 250 m med hånden. Enkelte ting vi merket oss med denne maskin, var at de skiftet wire hver fredag. De tok da gjerne en filt eller to med det samme. Brudd, eventuelt midt i tørkegruppen kunne forårsake sprekning av denne tørkefilt, noe som hendte da vi var der. Vi vet ikke filtens gangtid og dens beskaffenhet, men med en timeproduksjon på nærmere 7 tonn kan en jo selv tenke. Det kan være verdt å nevne at de aldri kjørte ordrer under 50 tonn, og det var aldri store gramvektforandringer.

Ca. 40 m fra maskinen hedde de en åpen spisesal der det var smørbrød, sjokolade, kaffe, brus, tobakksautomater — og ikke å forglemme drikkevannskjøling. Vi spurte om det var kvinner å få på automat, men ta meg tusan, det var på samme viset som hemma.

Vi har med hensikt gjemt det beste til slutt, den fortreffelige lunsjen som ble servert oss på bedriftshotellet. Det

forteller litt om den når en sier at vår Barstad og Hanssen ble stummere enn vanlig.

Så gikk turen tilbake til Karlstad. Vi reiste derfra kl. 0300 om natten. Vi bestilte bil fra hotellet til stasjonen, men det pussige var at det ble ikke plass for andre ting i bilen enn pakkene, så vi måtte gå.

Ved framkomsten til Oslo ble vi mottatt av ingeniør Lie-Kaaten fra ingeniørfirmaet Alfson og Gunderson, til en bedre frokost på Viking. Siden var vi med ut på kontor og lager — der fikk vi se nylon wirer og stampet filt, noe som var meget interessant og betegner litt av en revolusjon innen vår bransje.

Derfra gikk turen til Thune hvor ing. Høy ønsket oss velkommen. For oss var det meget interessant å se hvor PM V var laget, og vi har jo i den senere tid delvis vært ansatt i Thune. At dette verkstedet er så omfattende i sin produksjon har vi aldri kunnet tenke oss. Ing. Høy bød til slutt på snitter og kaffe.

En slik tur er slitsom for oss som har dårlig trening i å reise, men vi lærte meget i disse dagene.

Vi vil på denne måte få lov til å takke Barstad og Hanssen for godt reisefølge, og ledelsen i fabrikken for at vi fikk anledning til å være med på dette. Og så ønsker vi til slutt at også andre kan få en lignende tur.

Torv. Haugrønning Arnf. Knudsen

Sverre Wikdahl

Rasjonalisering er vel og bra, men nå mener jeg sjefen har gått for langt!

Samfunnets syn på industrien

Forts. fra forrige nummer.

INDUSTRIENS MÅLSETTING

En annen eller rettere, supplerende forklaring kan være det faktum at industriens menn har hatt så liten evne og vilje til å formulere en målsetting den er villig til å forplikte seg på. Enkelte bedrifter har gjort det og andre arbeider målbevisst med det. Enda viktigere enn det å formulere en målsetting er å gi den et innhold som er bredt nok. En del av det som er gjort på dette område er for spin-kelt, det smaker for meget av snevre særinteresser. Et kompliserende moment er også det uomtvistelige faktum at innholdet vil bli preget av det grunnsyn den enkelte bedriftsleder eller eier har når det gjelder det generelle svar på spørsmålet om industriens målsetting.

En ypperligere forklaring kan være manglende korrespondanse mellom liv og lære. Industrilederen og forretningsmannen, organisasjonslederen eller den ansatte lærer og forteller noe annet enn det han er villig til å praktisere i det daglige. Man *taler* om fundamentale prinsipper mens *handling* og holdning til overmål kan-skje forteller at det egentlig dreier seg om mer eller mindre snevre særinteresser. I bedriftslivet tales det så meget om tillit. Spørsmålet om tillit er uløselig knyttet til holdning og handlinger. Det oppdager en bedriftsleder snart hvis han er interessert i det.

BEDRIFTENE OG SAMFUNNET

Den framtid vi og våre barn skal inn i er med rette karakterisert som de store forventningers tidsalder. Mulighetene for en behøvsdekning på det materielle plan er svimlende. Skal mulighetene bli til virkelighet må vi stå sammen, de som er innenfor bedriften og de som er engasjert utenfor bedriften. En positiv holdning hos almenheten til det industrien gjør og står for er av meget stor verdi. Det gjør det mer stimulerende å arbeide.

Bedriften må på sin side oppføre seg slik at den kan vente en positiv innstilling. Bedriftenes holdning til omverdenen har endret seg meget i de senere år. Bedriftslivet ofrer betydelige beløp i dag på informasjonstjenesten utad. Et lite eksempel er mange bedrifters regnskaper og årsberetninger. De er ikke bare langt mer fullstendige og spesifiserte enn tidligere, men også mer tiltalende i sitt utstyr. Industriens betydning for vår samfunnsøkonomi er nå så stor at de problemer som knytter seg til denne hovednæringsvei angår alle landets borgere. Industriens trivsel og fremgang er i sterk grad ensbetydende med trivsel og fremgang i hele vårt samfunn.

Det vil være avgjørende at ikke bare våre myndigheter, men også alle utenfor bedriften kommer til denne erkjennelse, og trekker konsekvensen av den. Men det er industrilederens og industrieierens oppgave å oppføre seg slik at denne erkjennelse er naturlig og rimelig. Blant næringsdrivende i vårt land er det i dag jevnt over den innstilling at de som står som ledere av bedriftene skal betrakte seg som forvaltere av et viktig produksjonsmiddel i eierens, de ansattes og samfunnets interesse.

ANDRE VERDIER

Samhold, gjensidighet og forståelse har også et annet og etter min mening betydelig større perspektiv enn det levestandarden i rent materiell forstand representerer. I tiden som kommer vil det ikke bare bli spørsmål om hvor godt vi skal kunne leve, hvor høy levestandard det vil bli mulig å få. Det vil også bli spørsmål om å overleve. Derfor blir det nødvendig å peke på andre verdier enn det tingene representerer, verdier som bygger opp trangen til å være frie og selvstendige mennesker. Industriens menn må heller ikke glemme at mennesket for å bli fullverdig og lykkelig trenger noe mer enn brød. Brød er en livsbetin-

gelse, men intet livsinnhold. Taper vi den sannhet av syne kan fremtiden bli vanskelig nok, uansett hvor mange varer og materielle goder teknikken kan velsigne oss med.

STATEN OG NÆRINGSLIVET

Hittil har perspektivet vært bedriftene i forhold til de ansatte og til kapitalen. I et samfunnsperspektiv er det imidlertid viktig også å ha andre relasjoner for øyet.

Vi lever i et organisert samfunn hvor stat og kommune ofte kan ha avgjørende innflytelse på hva som skjer. Gjennom den økonomiske politikk som føres overfor bedriftene kan stat og kommune hvis de vil, og det vil de selvsagt, stimulere en rik vekst. Hvis imidlertid den linje de velger å føre er gal eller kanskje bare delvis riktig, kan det få ganske alvorlige konsekvenser for samfunnet. Det er særlig omkring dette punkt den store striden i dag står. Næringslivets ledere og elere hevder med stadig større tyngde at den politikk staten fører både på det mer generelle plan og overfor bedriftene vil få skjebnesvangre samfunnsmessige konsekvenser fordi den undergraver det fundament bedriftene må ha for å kunne løse de oppgaver de er tildelt i samfunnshusholdningen på en anstendig og betryggende måte. Betydningen av en fornuftig og rasjonell bedriftspolitik fra myndighetenes side blir større og større fordi utviklingen meget raskt går mot en stadig større europeisk integrasjon. Når de mer eller mindre kunstige konkurransestengsler forsvinner vil bedriften stå og falle med sin konkurranseevne, og for denne evnen spiller den offentlige politikk en ganske betydelig rolle. En europeisk integrasjon vil bli en betydelig påkjenning på norsk næringsliv.

Organisasjonene på arbeidsmarkedet og i næringslivet har en viktig rolle å spille under marsjen mot en bedre fremtid. Forutsetningen er imidlertid at gruppesolidariteten ikke får fortrenge den sunne og naturlige solidaritet med hele nasjonen. Organisasjonene må ikke bare tjene et kort-siktig mål for særinteresser, men også se sammenhengen innen næringslivet

og arbeide mot det felles mål. Organisasjonenes ansvar overfor samfunnet som helhet blir større og større i takt med organisasjonenes antall og styrke. Med større makt følger større ansvar.

DE MORALSKE RESERVER

Ennå et forhold må nevnes. Den kultur som råder i en nasjon vil alltid være preget av menneskenes livsforhold og levevilkår. Hvis vi derfor mener at vår moral og våre normer for adferd er verd å bevare, må vi også sørge for at de har full gyldighet i industrien. Her ligger et ansvar for alle som er beskjeftiget i produksjon eller omsetning, at man på verkstedet og i fabrikkene, på kontoret og i butikken handler etter de samme regler som forplikter oss i dagliglivet.

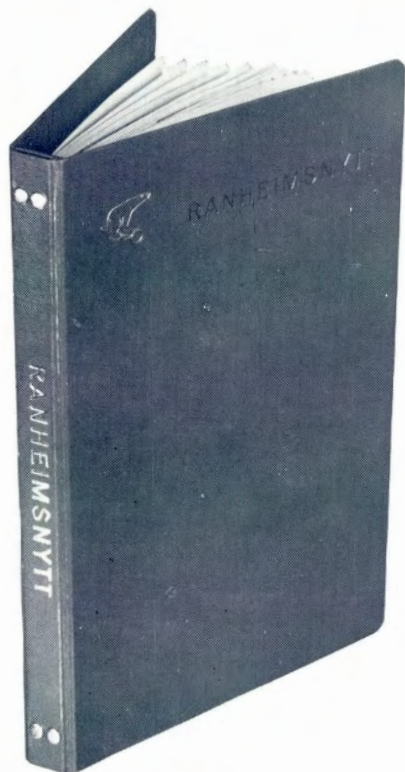
Effektivitet og rentabilitet er vesentlig for industrien, men de er ikke de eneste kriterier på godt og vondt. Bedriftsledere bør være klar over at et samfunn som helhet ikke kan bygges bare på basis av tilbud og etterspørsel. De moralske reserver, som også det blotte forretningslivs nøkterne verden øser av, er viktigere også for industrien enn alle nasjonale økonomiske lover og prinsipper. Økonomien kan kun bli et middel; menneskeverd, medfølelse, frihet og rett er mål. Industriens målsetting må derfor implisere de fundamentale verdier i den demokratiske tradisjon, de religiøse, moralske, kulturelle og nasjonale verdier som gir oss vår egenart. Bedriftsledere og bedriftseiere må være klar over at de bedrifter de leder eller eier er integrerende deler av en kultur, at de i realiteten utgjør en meget vesentlig del av denne kultur og må reflektere dens idealer og dens livsform.

Det må være harmoni mellom de normer for menneskelig adferd som gjelder innenfor bedriften og de som gjelder utenfor.

Bekymringer er som en gyngestol. Du har noe å gjøre hele tiden, men kommer ingen veg.

Kreolite News.

Ranheims-Nytt i fiber-fin form

Kr. 2,50

Når vi med dette har den glede å presentere den nye oppbevaringsperm for «Ranheims-Nytt», tror vi bestemt at vi avhjelper et stort og lenge følt savn.

Permen som er utført i håndpresset blå fiber, og med forgylt tekst, har spiller nok i ryggen for 2 årganger av avisen, og gir ved siden av en grei oversikt, et meget tiltalende inntrykk.

På grunn av velvillig innstilling fra bedriftens side, som yter tilskudd ved innkjøp, kan denne enestående sjansen til å oppbevare «Ranheims-Nytt» samlet, og på en representativ måte, tilbys hver enkelt for kr. 2,50 pr. perm. (2 årganger).

Vi håper at de som er interessert snarest, og senest innen 1. sept. 1960, henvender seg til Redaksjonskomiteen, slik at en samlet bestilling kan sendes inn hurtigst mulig.

Vennligst oppgi ved bestilling hvor mange permer som ønskes.

Permen kan besees i utstillingsmontrén ved hovedporten. (Den utstilte perm er bare en prøve, og laget kun for - en — årgang).

Redaksjonskomiteen.

«RANHEIMS-NYTT» — underholdende og lærerikt idag, et verdifullt «minnes album» for hver enkelt ansatt i fremtiden.

